

Forfatter: Helgesen, Poul

Titel: Skrifter af Paulus Helie 5. Bind / ved Marius Kristensen. - 1935 Udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Citation: Helgesen, Poul: "Skrifter af Paulus Helie 5. Bind / ved Marius Kristensen. - 1935 Udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab", i Helgesen, Poul: *Skrifter af Paulus Helie 5. Bind / ved Marius Kristensen. - 1935 Udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab*, udg. af MARIUS KRISTENSEN, 1932-1948, s. 323. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-helgesen05-shoot-idm140287314587600/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Skrifter af Paulus Helie 5. Bind / ved Marius Kristensen. - 1935 Udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

TEKSTKRITIK

1 En kort og Christelig Formaning om den Lutherske Handel er bevaret i en Afskrift, som er gjort for Etatsraad Niels Foss (1670—1751) og nu findes i Det kgl. Bibliotek, Thotts Saml. Nr. 327,4^{to}. Den paa S. 2 aftrykte fuldstændige Titel findes i Hdskr. S. 3 over Begyndelsen af selve „Undervisningen“. Paa Titelbladet staar: En kort og Christelig Formaning samt underviisning om den Lutherske Handel til Alle retsindige Christne, Men besynderlig til Ærlige og Velbiurdige Mænd og strenge Riddere Danmarkis Riges Raad, og den menige Adel, forfatted af Broder *Paulo Helie cognomento Wende-Kaabe*. Øverst paa Hdskr. S. 3 (over den opr. Titel) staar: *Diabolica prorsus Adhortatio Pauli Helie cognomento WendeKaabe contra Lutheranos*.

P. H. angiver selv (S. 92), at Bogen delvis er en Bearbejdelse af Erasmus' „Sendebrev, han forskrev nu snimen til Frisland“, d. v. s. *D. Erasmi dilectis in Christo fratribus Germaniæ inferioris et Phrysiæ orientalis (i: Epistolæ duæ recens conditæ et æditæ. . Colonia 1530, 8vo)*. Erasmus' paa mange Punkter stærkt personlige Stridsskrift mod nogle reformerte Modstandere i Strassburg er dog af naturlige Grunde ganske frit behandlet med store Udeladelser og Ændringer af Hensyn til de danske Forhold.

Afskriften er ikke særlig nøjagtig, men synes at gaa tilbage til en Original, som har fulgt P. H.s sædvanlige Retskrivning. Denne er undertiden bedst fulgt øverst paa Siderne i Hdskr.; efterhaanden som Skriveren kommer i Fart, slaar hans egen Tids Stave-

maade stærkere igennem. Fejl er almindeligvis rettede her i Aftrykket, dog ikke den gennemgaaende selffwold for selsswold, da den ikke volder Vanskelighed for Forstaaelsen. Forskellen mellem *v* og *w* er ofte ringe, og undertiden kan der være Tvivl; P. H. har sikkert overalt haft *w*. Da Skriveren altid sætter Prikker over *y*, er Tegnet ij kun brugt, hvor det tydeligt var forskelligt fra *y*. Bogstaverne *a*, *e*, *i*, *o*, *n* og undertiden *r* er paa Grund af Skriftens Flygtighed ikke altid til at skelne fra hinanden. Hvor der er Grund til Tvivl, anføres det i de tekstkritiske Noter; derimod anføres ikke, hvor Skriveren har glemt en Streg i *nd* el. lign. I *sch* er *c* ofte kun antydet. Brugen af stort Bogstav er noget reguleret (saal. Egennavne og Gud altid med stort, hvad Hdskr. næsten altid har). Nogle Kommaer er tilføjede for at lette Læsningen, og ganske enkelte slettede af samme Grund. For øvrigt er det i Reglen ikke forsøgt at gøre Stavemaaden mere konsekvent (et Par herhen hørende Ændringer angives i Noterne). Haandskriftet betegnes i Noterne som *H*; utvivlsomme Rettelser med Skriverens Haand anføres ikke.

Alle Randnoterne i *H* synes at gaa tilbage til dettes Original, men nogle af dem skyldes tydeligt nok en protestantisk Læser. 3,12 beskyttning] beskylding *H*; sml. 11,21. | 3,20 wedt] medt rett. til ved *H*. | 4,28 oc] og *H* her og enkelte andre Steder. | 5,32 consciencie] consiencie *H*. | 7,10 Gudt] G. *H*. her og enkelte andre Steder. | 8,2 vaade] naade *H*; periclitatur *Erasm.* | 8,7 gioris] gioris *H*. | 8,11 schønt] schont *H*. — 8,28 Consciencie] Consciencie *H*. | 11,31 syndtz] syndtz *H*. | 11,32 ønsche] ønsche *H*. | 12,4 till hang] næppe till heng *H*. | 13,32 haffuer] haffurr *H*. | 14,8 store] sorte *H*. | 14,24 for] fra *H*. | 14,28 sag] seg *H*. | 14,31 icke] mgl. ved *Linieskifte* i *H*. | 15,20 schreffne] schreffue *H*. | 15,17 og 16,7 møget] moget *H*. | 16,12 med] mgl. ved *Linieskifte* i *H*. | 17,4 till] till till *H*. | 17,6 thet] the *H*. | 17,9 burde] burde burde *H*. | 17,20 undergaa] undergaa *H*. | 17,32 udaff] uaff *H*. | 18,11 synd oc] syndig *H*. | 18,19 et] med *H*. | 18,31 i *Randen*: Nullum peccatum majus hæresi. | 19,1 girrihed] girrig *H*. | 20,6 berøffuede] berøffuede *H*. | 20,32 Christum] Christom *H*. | 21,5 schriff. Att] schriff at *H*. | 22,25 end] mgl. i *H*. | 22,31 eet] ret *H*. | 23,3 og 5 øghen] oghen *H*. | 23,7 hør] hor *H*. | 24,15

meget] neget *H.* | 24,25 tha] the *H.* | 24,25 udwortelige] udwertelige *H.* | 24,32 selff. Haffuer] selff, haffuer *H.* | 25,15 alting] altid *H. men sml. Tit. 1,15: omnia munda mundis.* | 25,24 thet] the *H.* | 26,18 sammelig] sammelig *H.* | 26,19 then] the ting (ting *overstreget*) *H.* | 27,1 giøre] giore *H.* | 28,12 oc] gentaget ved *Linieskifte i H.* | 29,11 then] *ligesaa.* | 29,14 som nu klagis] ab ipsis *rcis Erasm.* | 29,26 schriffters] schriffstens *H.* | 31,4 rente, Offuerflødighed] rente, offuerflødighed *H.* | 31,9 kieedis] *næppe* kiendis *H., fastidiri Erasmus.* | 32,22 wschellige] adschillige *H.* | 32,28 kietterlige] kierterlige *H.* | 33,2 The] the *H.* | 33,7 tha] th *H.* | 33,10 drabelige] drabelge *H.* | 33,14 imod] *utydeligt i H. paa Grund af Rettelse.* | 33,19 og 48,10 Gudtz] *G. H.* | 33,21 findis] *gentaget ved Linieskifte i H.* | 33,21 schiiff] schriff *H.* | 33,26 nœd.] mod *H., jfr. S. 34,30; 35,4,5.* | 34,8 dobbelt] dobbet *H.* | 34,23 sold. Jeg] sold, ieg *H.* | 35,3? Er] ,er *H.* | 35,18 wiisligere] wiislig er *H.* | 35,23 synd] sijn *ma-rest H.* | 35,23 Men] men *H.* | 35,30 din] *saal. H. undertiden.* | 36,1 soghn] songh *H.* | 36,1 oc all] og (*rett. fra oh?*) alt (?) *H.* | 36,6 kiffuer] bliffuer *H.* | 36,10 fortørnelse] fortornelse *H.* | 36,16 fordræffuelig] forderffuelig *H.* | 36,24 Icke] icke *H.* | 38,1 huor] huo *H.* | 38,4 onde] andre *H.* | 38,11 daab] *utydeligt i H. paa Grund af Rettelse.* | 39,2 møelige] møelige *H.* | 39,10 fald] falt *H.* | 39,19 veed tha] veder the *H.* | 40,14 om] som *H.* | 40,25 Huor] huor *H.* | 42,11 Men] men *H.* | 42,14 ere dog], dog *H., saml. III, 125,26.* | 43,28 gifftermaal] gifftermaa *H.* | 44,6 Naar] naar *H.* | 44,11 tha] *maaske the H.* | 44,12 udgangne] udgagne *H.* | 44,13 Her synes at mangle noget, eller *maaske Fejl for:* tha haffde the vell bleffuet. | 45,3 Ther] ther *H.* | 45,22 forblomme] forblomme *H.* | 45,27 vaar] vaa *H.* | 47,2 sijnd] synd *H.* | 47,16 en] *maaske end H.* | 47,18 forraad] *Fejl for forød?* | 47,22 Men] men *H.* | 47,26 giffuet] *næppe* giffues *H.* | 48,14 wort] huort *H.* | 48,19 end] en *H.* | 48,21 vederkiendilse] underkiendilse *H.* | 49,5 Haffue] haffue *H.* | 49,8 thet] the *H.* | 49,20 amindelig] allmindelig *H.* | 50,3 Huordanne] huordanne *H.* | 50,18 Saadan] saadan *H.* | 50,21 bede] *maaske* bode *H.* | 51,2 eet] ret *H.* | 51,19 Lathed] lathed *H.* | 51,25 Fordi] fordi *H.* | 52,14 sammelige] sømmelige *H.* | 52,17 tiid] tied *H.* | 52,20 Som]

som *H.* | 53,1 forbiistredt oc formørcket] forbiestredt oc formørcket *H.* | 53,4 *Hertil i H. som Randnote:* Thette stücke kommer smucht offuereens med munckenis lærdom oc leffnet. | 53,16 thenne] theme *H.* | 53,16 frøchte] frøche *H.* | 53,20 sammelig, *ligesom* 55,17, *Fejl for sømmelig?* | 54,17, fordømmelig] fordømmelig *H.* | 54,20 *Hertil som Randnote:* O Mendacium papisticum et Diabolicum contra orthodoxos. | 54,25 *Hertil som Randnote:* Vanitas papistica et Superstitio Diabolica. | 54,28 Conscientze] *maaske* Consiensze *H.* | 54,29 eet] *vist rettet fra* ret *i H.* | 54,32 behaff] *maaske* behoff *H.* — 56,2 andre] anden *H.* | 56,8 Alle] alle *H.* | 56,10 Oc] oc *H.* | 56,17 Maa] maa *H.* | 57,13 sige, Huad] sige huad *H.* | 57,28 Fordi] fordi *H.* | 58,9 Huad] huad *H.* | 58,9 emod? sige the] emod sige the? *H.* | 58,18 huilche] huilhet *H.* | 58,26 bod] bød *H.* | 58,29 Men] *ny L. i H.* | 59,1 huilchen] huilhen *H.* | 59,6-7 tuedrechtighe] tuedrechtigehed *H.* | 59,12 giøre] giøre *H.* | 59,21 giør] gior *H.* | 59,28 Fordi] fordi *H.* | 60,9 Oc] oc *H.* | 60,15 gierninger] *Herefter i H.:* være udelige Gudtz naade oc (*fra L. 17*) *understreget.* | 60,16 *I Randen:* Nota. | 61,8 Hui] hui *H.* | 61,9 uredelige] vredelige *H.* | 61,29 ther] thr *H.* | 62,10 unöttigt] unöttigt *H.* | 62,21 giør] gior *H.* | 62,27 søge] soge *H.* | 63,9 huerken] *maaske* huarken *H.* | 63,26 besynderlig] besynderlig *H.* | 64,2 maa] *mgl. i H.* | 64,9 os] *mgl. i H.* | 64,24 flucht, Ligerviis] fluaht, ligerviis *H.* | 64,30 forde] fodre *H., jfr. S. 60,1.* | 64,32 effter] *mgl. i H.* | 65,2 *I Randen:* Opera nostra bona non salvant neque justificant. | 65,4 flittige] flittige *el. fiettege H.* | 65,5 huilchet] huilhet *rett. i. huilhet H.* | 65,6 Closterleffnet] Closterleffuet *H.* | 66,5 20 cap.,] 10 cap. *H.* | 66,12 Fordi] fordi *H.* | 66,16 sundhed] sandhed *H.* | 66,30 unöttigt] unöttigt *H.* | 67,8 Fordi] fordi *H.* | 67,11 mod] *maaske* med *H.* | 67,16 vranggelige] *ved Linie-skiifte:* vrang-gelige *H.* | 67,21 haffue] *Maaske mangler her tegnet el. lign.* | 67,31 merckelse. Som] merckelse som *H.* | 68,13 Hui] hui *H.* | 68,15 thet] the *H.* | 68,17 I] *i H.* | 68,28 Saa] saa *H.* | 68,31 Gudtz] Gudtz gudtz *H.* | 69,6 ubevarit] ubeverit *H.* | 69,12-13 selfretferdighed] selfdighed *H.* | 69,22 foris] foris *H.* | 69,30 till] *mgl. i H.* | 70,13 beslutter] bslutter *H.* | 70,17 haffde] haffue *H.* | 70,17 rin-

gere] *jfr. S. 126,9.* | 71,14 thette] thett *H.* | 71,15 Eller] Elle *H.* | 72,10 hadsche] *lidt forskrevet i H.* | 72,19 At] at *H.* | 72,32 er] *næppe ere H.* | 74,3 *I Randen:* De diebus festis. | 74,12 børlig] borig *H.* | 74,12 Udaff] udaff *H.* | 74,13 predichantere] predilhantere *H.* | 74,15 Med] Men *H.* | 74,27 thet] the *H.* | 74,30 *I Randen:* De monachis. | 75,14 Fordi] fordi *H.* | 76,16 fisk] *opr. schick, noget utydeligt rettet, H.* | 76,16 *I Randen:* De jejunio. | 76,20 Paffues] Paffuer *H.* | 77,9 *I Randen:* De indulgentiis. | 77,10 *ff. er indskudt bag Teksten i Klammer:* See huilchet galed mennische ther først kalder affladen en pine løsen, ther nest en straff huilche ting er tuert imod huerandre. Dernest siger Gudtz ord at ther er ingen anden pine løsen end Jesu Christi blod. | 77,26 *I Randen:* De confessione. | 77,30 vederkiendelse] underkiendelse *H.* | 78,2 møget] moget *H.* | 78,9 støcker] stocker *H.* | 78,11 dog] *gentaget efter Sideskifte H.* | 78,29 leffuis] leffui *H.* | 79,6-7 thet med] thermed *H.* | 79,9 seg] seeg *H.* | 79,25 Aff] aff *H.* | 79,30 søge] soge *H.* | 80,4 *I Randen:* Hæc sunt quæ secundum beatum Paulum nos secludunt à gaudiis Paradisi. | 80,26 vore] vor *H.* | 80,30 *I Randen:* O dit Asen tørst du kaldc den ævige Gud en tyran. | 81,6 vederkiendelse] underkiendelse *H.* | 81,8 Huis] huis *H.* | 81,11 end] en *H.* | 81,14 *I Randen:* Multa nos impellunt ad concordiam et charitatem Christi. *Jfr. S. 321,22 ff.* | 81,15 Vi] vi *H.* | 81,20 Naar] naar *H.* | 81,30 vandre] *noget utydeligt ændret, vist fra vrange.* | 83,10 Med] med *H.* | 83,12 *I Randen:* Sub novis istis Apostolis Vetus Adam reviviscit. | 83,15 Huad] huad *H.* | 83,32 forsømme] forsomme *H.* | 84,1 i the] *Utydelig Rettelse i H., maaske a the.* | 84,9 rodis] redis? radis? *H.* | 84,13 frucht] fruch *H.* | 84,13 og 15 thet] the *H.* | 84,20 *I Randen:* Antiqua Ecclesia majores hæreses semper devicit. | 84,22 Huo] huo *H.* | 84,28 Pelagianer] Palagianer *H.* | 84,30 forbiistret] forbiestret *H.* | 85,1 Udi] vdi *H.* | 85,2 the] de *H.* | 85,25 *I Randen:* De monasteriis Monialium. | 85,29 Disligeste] *Maa-ske ny L. i H.* | 86,1 bode] bøde *H.* | 86,23 barmhiertig] barmhiertig *H.* | 87,21 Haffue] haffue *H.* | 87,31 thet] the *H.* | 88,5 *I Randen:* Quæ seqvuntur ex avaritia quæ est caput totius Lutheranismi præsertim in laicis. | 88,15 dømme] domme (?)

H. | 88,28 vaar] vaa *H.* | 89,3 En] en *H.* | 89,7-8 Gudtz rente oc] godtz, rente, oc *H.*, viit *rigtigt.* | 90,1 at] at at *ved Liniestifte H.* | 90,11 scholer] schioler *H.* | 90,15 mod] med *H.* | 90,16 *Foran Teksten indført:* Dernæst kiere Poffuel Vendekobe beviis mig huad fundament du staa paa, at hhu (!) oc dine medbrødre maatte tage tiuffue, mordere oc udædische mennischer inden eders porte oc forsuare thennom emod theris sagvolder, saa at the icke kunde faa ret offuer thennom, huilhet (!) vaar mod Gudtz oc all Christelig loff oc rett. | 90,18 stadfestelse] stadfestelse *H.* | 91,27 naade] *lidt forskrevet i H.* | 92,10 Haffuer] haffuer *H.*

93 En kristen Fyrstes Lære er trykt efter et ændret Manuskript eller maaske dikteret Sætteren af P. H. selv, hvad dog er mindre rimeligt. Forskellen fra den i 1. Bind trykte Tekst er saa stor, at man maa kalde det en ny Bearbejdelse, ligesom Fortalen er en hel anden. Nogen ny Kollation med den latinske Grundtekst er derimod ikke foretaget. Paa Titelbladet er det S. 94 aftrykte Skriftsprog anbragt mellem selve Titelen og Roschildie MDXXXiiij. Bag i Bogen findes følgende Trykfejlsliste:

[106 a]

Huess forsæt er i thenne bog (som merckeligt er) findis i thette føge register.

xj blad, første side, iij lineæ, læss springe for pringe
xij blad, første side, iij lineæ, læss ædelhed for ædehed.
xxvj blad, første side, xxj lineæ, læss agre for arge.
xxvij blad, anden side, xx lineæ, læss sted for stede
xxxij blad, anden side, wdi bredden, iij lineæ (om) stoor forgeffues.
xxxij blad, anden side, siste lineæ, læss offuergaa for offgaa
xxxvj blad, anden side, xix lineæ, læss egett for egte
lvj blad, anden side, nærderst i brædden, læss Ceser for Ceser
lvij blad, første side, xx lineæ, læss dreck for drick
lxxix blad, første side, iij lineæ, læss aarkeløss for aarkeløss

Disse Fejl er rettede her i Optrykket foruden enkelte andre. Glemte eller paa Grund af Pladsmangel i Linieudgang ikke anbragte Skilletegn og Bindestreger er tilsat, desuden nogle faa andre Kommaer (især i Opregninger) tilsat, flyttet eller slettet. Stort Bogstav er gennemført i Ordet Gud og Egennavne. Tegnet ij er brugt baade hvor Grundtrykket har sammenstøbt ij, og hvor det har y med to Prikker over. Bogen er kendt i omtrent en halv Snes, til Dels ufuldstændige, Eksemplarer. Den er her trykt efter det fuldstændige Eksempel paa Det kgl. Bibliotek. Trykket — ligesom det følgende — staar langt over Aarhustrykkene og Fejlene er faa og smaa. Grundtrykket betegnes her som *O*. De kursive Tal i indre Margen henviser til Side i 1. Bind.

I 1935 fandt Professor Peter Skautrup i Bindet om Lovhaandskriften AM 25, 4° et Brudstykke af et andet Tryk fra samme Trykkeri. Dette, som omfatter Bl. 6-7 (Inderbladene i andet Læg), er nu taget ud af Bindet og overført til Det kgl. Biblioteks Samling af danske Palæotyper. Siderne begynder i Linie senere end i det fuldstændige Tryk, saaledes at Bl. 6 a begynder med stormodighed (S. 109,6), 6 b med the mett (S. 109,30), 7 a med altid (S. 110,21), 7 b med oc peegis (S. 111,12), og Brudstykkets sidste Ord er fwnd (S. 112,5). Varianter i dette Tryk betegnes med *Fr*. Den vigtigste Afvigelse er, at *Fr* overalt har falck for folck. Formen snaere for snarere (S. 110,18) findes ogsaa i *Fr*. Hvilket af Trykkene der er ældst, kan ikke afgøres.

95,15 person] *O* har over n en Krølle (o: persoan?). | 100,20 føre] fore *O*. | 101,3 Herefter er i *O* glemt: Huore konge børn schule opfødis Fo. iij. | 103,28 indplantis] indplandis *O*. | 104,32 regeere] regerre *O*. | 106,17 haardhed] haarhed *O*. | 109,8 meth] mett *Fr*. | 109,15 gerninger] gierninger *Fr*. | 109,25 flydt] flydt *Fr*. | 109,28 folckis] falckis *Fr*. | 110,1 galynd] galyng *Fr*. | 110,3 folck] falck *Fr*. | 110,5 landtz] landz *Fr*. | 110,8 scall] scal *Fr*. | 110,11 met gode lerdomme] mett gode lerdom *Fr*. | 110,14 er] herefter Komma i *Fr*. | 110,26 thett] thet *Fr*. | 110,28 exempill] exempell *Fr*. | 111,2 eet] eett *Fr*. | 111,3 met] mett *Fr*. | 111,9 Randn. En] Een *Fr*. | 111,10 Randn. en] een *Fr*. | 111,20 Randn. frelsthe] frelste *Fr*. | 111,25 folckis] falckis *Fr*. | 111,28 hæentt] hæntt *Fr*. | 111,30 Randn.

Eet] Eett *Fr.* | *III,30* scall] saall *Fr.* | *II2,8* tucktemesterin] tuckemesterin *O.* | *II2,28* barmhiertig] barmheiertig *O.* | *II3,26* oc handel] ochandel *O.* | *II3,31* første] første *O.* | *II5,18* handell] hadell *O.* | *II7,6* megett] megeet *O.* | *II7,14* sandhed] sandged *O.* | *II7,21* saa] sa *O.* | *II8,7* kongel] kvnge *O.* | *II0,27* Jeg] ieg *O.* | *II0,28* Men] men *O.* | *II1,16* Er..., hwy] er... Hwy *O.* | *II2,26* Fræmdelis] fræmdelis *O.* | *II5,24* Twertt] twertt *O.* | *II32,14* thenom] then-nom *O.* | *II38,6* Fremdelis] fremdelis *O.* | *II40,29* (ikke træle] *Parentes-tegnene tilf. af Udg.* | *II41,2* Konger] konger *O.* | *II41,19* Oc] oc *O.* | *II41,20* Hbaar] hbaar *O.* | *II44,5* Huad] huad *O.* | *II44,30* Oc] oc *O.* | *II51,24* Alle] alle *O.* | *II58,27* begærindis] begær-nidis *O.* | *II59,2* handell] handeell *O.* | *II60,17* folck] vist *Fejl for godtz. (saal. I, S. 67).* | *II61,11* merckelige] mrrckelige *O.* | *II65,11* eenfoldighed] eenfoldidhed *O.* | *II66,10* giøris] giøris *O.* | *II67,15* mett] meet *O.* | *II68,2* alsomeniste] *Her maa vist mangle et icke, men I, S. 74 har det som her.* | *II70,26* Nerei] Nereri *O.* | *II72,25* huess] Huess *O.* | *II77* *O. har Udgang i L. 10 foran Then, men ikke L. 14 efter læn.* | *II78* *O. har ikke Ud-gang i L. 27, men i L. 30 efter begæring.* | *II92,21* tildrage] til-drade *O.* | *II94,16* tienstactig] *I O. er der en Streg over e.* | *II98,17* i Randen: ond] ont *O.* | *200,23* menischin] till tilfjæet *I, S. 106.* | *206,6* beswaaris] beswoaris *O.* | *208,15* borttaghen] borttaghen *O.* | *212,15* alsomeniste] alsomenistr *O.* | *220,1* ypperste] oyp-perste *O.* | *230,10* retferdighed] retferdighed *O.* | *233,29* wenschaff] wen-chaff *O., idet s er faldet ud først i Linien.* | *236,28* fordi] frodi *O.* | *237,5* een] enn *O.* | *238,22* efterfølge] eff-terfølge *O.* | *239,6* græmmis] græmmis *O.* | *246,5* gode, men] *saal. O., jfr. I, S. 140.* | *247,1* teckis] tenckis *O., jfr. I, S. 150.* | *247,9* mod] mog *O.* | *248,26* wkyskhed] wkysked *O.* | *251,18* henffne] *saal. uden Forkortelse O.* | *251,31* wære] wær *O., jfr. dog daær for daær 107,17, hær for hær 107,18, snaere 110,18, aær for aær 201,18 o. fl. lign.* | *253,31* gud-dommelige] goddommelige *O.* | *256,15* Herefter staar Trykfejls-listen i *O.*

257 Undervisningen om en kristelig Forligelse i Kir-ken er for Hoveddelens Vedkommende en temmelig tro Over-

sættelse af et Skrift af Erasmus, Liber de sarcienda ecclesiae concordia (ofte kaldt De amabili ecclesiae concordia), som udkom i Antwerpen 1533 og samme Aar blev optrykt i Paris, Leipzig og Basel, altsaa mindst 4 Gange trykt i eet Aar. Det er kun den sidste Fjerdedel (Leipzig-Udgaven S. 97-125), som er benyttet, enkelte Steder (S. 273, 278-9, 281) lidt udvidet. Indledning og Slutning skyldes Paulus Helie. Bogen er ligesom den foregaaende trykt i Roskilde hos Hans Barth. Det Skriftsprog, som her er trykt S. 258, staar i Grundtrykket mellem Titelen og Roschildie. Aftrykket er gjort efter de to eneste kendte Eksemplarer (begge fuldstændige), som begge findes paa Det kgl. Bibl., efter de samme Regler som næst foregaaende Skrift. Grundtrykket betegnes som *O*.

259,1 læsere] *O* har vist lasere, rettet med Blæk (i Trykkeriet?) til læsere i begge Eksp. af *O*. | 261,5 eller] eller *O*. | 261,31 see] Herefter mangler maaske ij. | 263,24 aeln] jfr. Bemærkn. til 251,31. | 264,30 forfyldt] *O*. har Prikker over y. | 265,18 for skarpelige] forskarpelige *O*. | 266,23 kirckins] kirckis *O*. | 267,24 handell] handelll *O*. | 270,0 giiffuis] gnffuis *O*. | 273,5 Tertullianus] Saaledes *O*. | 275,17 och] Maaske fejlagtigt indkommet. | 278,21 somme] samme *O*. | 281,10 gammill] gammil *O*. | 284,17 squaldre] qualdre *O*. | 284,26 slmyndigt] Trykfejl her for almyndigt. | 285,30 guddom] guddom, *O*. | 286,1 færnilse] færnisse *O*. | 289,9 retferdige] retfedige *O*. | 295,10 Amem] Saal. *O*. | 299,8 atskillige] atskillide *O*. | 309,4 som] Herefter mangler vel mett. | 310,14 dantsche] danthe *O*. | 312,15 psalmer] plalmer *O*. | 316,8 wretsindig] retsindig *O*. | 318,20 fortørnilse] fortørinilse *O*. | 321,31 Kunne] kunne *O*.